

Відгук
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сорочан Тамари Михайлівни
на дисертацію Дегтярьової Галини Анатоліївни
«Теоретичні і методичні основи розвитку інформаційно-
комунікаційної компетентності вчителів філологічних дисциплін
у системі післядипломної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Галини Анатоліївни Дегтярьової спрямоване на вирішення проблеми безперервного професійного розвитку вчителів філологічних дисциплін в інформаційному суспільстві. Тема дослідження належним чином затверджена та закоординована, включена до комплексної програми науково-дослідної роботи кафедр Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Рецензована робота є актуальною на сучасному етапі глобальних трансформацій у суспільстві, що впливають на розвиток інформаційних технологій. ІК-компетентність, як зазначає автор, обґрунтовуючи актуальність наукового пошуку, є одним із важливих видів загальнопрофесійної компетентності вчителя філологічних дисциплін, його багаторівневою професійно-особистісною характеристикою в галузі інформації, ІКТ і досвіду їх використання. Погоджуємося з позицією дослідниці, що цілеспрямована і спеціально організована діяльність у закладах післядипломної освіти за теоретично й методично обґрунтованою концептуальною моделлю розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін забезпечить їхню неперервну та якісну освіту в галузі ІКТ. Таким чином, вважаємо беззаперечною актуальність проведеного дослідження і високо оцінюємо ступінь її обґрунтування самим автором.

Оскільки підвищення кваліфікації, навчання педагогічних працівників у закладах післядипломної освіти є одним із визначальних чинників реформування освіти в Україні, ми наголошуємо, що рецензована робота має не лише педагогічну, а й соціальну значущість.

Аналіз представлених матеріалів (дисертація, автореферат,

монографія, навчально-методичний посібник, програмно-методичний комплекс, статті за темою дисертації, матеріали щодо апробації результатів) свідчить про наукове сумління та глибокі теоретичні знання дисертантки, володіння методами запровадження наукових здобутків в освітню практику. Вона ретельно аналізує сучасні підходи до розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін у післядипломній освіті. Зокрема, в дисертації з'ясовані особливості професійного розвитку педагогів у контексті освіти дорослих, узагальнені результати аналізу наукових джерел щодо підготовки фахівців у системі післядипломної освіти в умовах сучасного інформаційного середовища. Дослідниця підкреслює власне ставлення до різних наукових шкіл, чітко виокремлює провідні тенденції, які мають значення для обраного напрямку наукового пошуку. Методологічний концепт ґрунтується на новій парадигмі педагогічної науки, розкриває застосування синергетичного, системного, андрагогічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, диференційованого, акмеологічного, соціокультурного й аксіологічного підходів на всіх етапах дослідження.

Новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці концептуальної моделі розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти. Вважаємо важливим науковим здобутком дисертантки представлення певної циклічності розвитку ІК-компетентності вчителів у курсовий і міжкурсний періоди шляхом забезпечення організаційно-педагогічних умов для учасників навчального процесу, що ґрунтується на системі підходів, принципів, змістових компонентів, єдності її взаємопов'язаних підсистем, реалізація яких здійснюється за двома стратегічними лініями.

Відзначаємо наукову компетентність автора в характеристиці ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін як складного динамічного цілісного інтегративного утворення особистості, багаторівневої професійно-особистісної характеристики в галузі інформації, ІКТ і досвіду їх використання в освітньому процесі. Наукові розвідки дозволили дисертантці визначити структуру ІК-

компетентності вчителів філологічних дисциплін, об'єднавши структурні компоненти в три групи за значущістю та змістовим наповненням: загальні (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, нормативно-правовий, операційно-діяльнісний); спеціальні (дидактико-методичний, особистісно-творчий, аксіологічний); специфічно-мовні (комунікативний).

Автор звертає увагу на особливості професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти і підкреслює, що в умовах розбудови національної освіти вона забезпечує оновлення раніше отриманих ними знань із психології та педагогіки, вивчення нових ефективних технологій організації педагогічної взаємодії, узагальнення й упровадження передового педагогічного досвіду, розвиток професійних умінь і навичок, оперативне застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Усі теоретичні положення та висновки дисертації є достатньо обґрунтованими і дають підстави для розробки автором власної концептуальної моделі розвитку ІК-компетентності. У цій моделі виокремлено чотири взаємопов'язані підсистеми, а також визначено організаційно-педагогічні умови, за яких будуть ефективно взаємодіяти всі підсистеми.

Концептуальна модель узагальнює теоретичні основи її побудови (мету, наукові підходи, принципи, фактори впливу), показує наступність процесу розвитку ІК-компетентності на етапах курсового та міжкурсівського періодів підвищення кваліфікації, враховуючи специфіку змісту, методів, навчально-методичного забезпечення, створює основу для моніторингу розвитку зазначеної компетентності в учителів філологічних дисциплін. Цілком погоджуємося із запропонованим підходом і підкреслюємо, що представлена в дисертації концептуальна модель має властивості цілісної, багаторівневої, багатоконпонентної системи, до чого й прагнув автор. Ми б додали до цих властивостей ще й емерджентність, адже результат дії всієї системи значно більший, ніж кожної окремої її підструктури. До того ж, це доводить слушність вибору синергетичного підходу як методології дослідження.

На нашу думку, виявлене дослідницею цілісне, чітке бачення теоретико-методологічних засад та структури, взаємозв'язків між підструктурами концептуальної моделі розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін у післядипломній освіті є свідченням виваженої позиції і наукової зрілості автора.

Особливо значущою, такою, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти в Україні, ми вважаємо позицію дослідниці щодо особливостей процесу формування й розвитку ІК-компетентності вчителя в системі післядипломної освіти, а саме: розуміння необхідності організації спільної діяльності слухачів шляхом встановлення партнерства в навчанні, актуалізації суб'єктної позиції вчителя під час роботи з інформацією, стимулювання мотивації тих, хто навчається, щодо отримання освітнього продукту, активного залучення вчителя до освітньої та самоосвітньої діяльності.

Результати запровадження розробленої концептуальної моделі розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін у післядипломній освіті перевірені в ході експерименту. Дисертантка коректно використовує цей метод. Вона розробила діагностичний інструментарій, провела необхідні спостереження, тестування, моніторинг отриманих результатів. Використання методів математичної обробки даних підтвердило достовірність і вірогідність результатів дослідження.

Констатуємо, що в цілому для вирішення сукупності поставлених завдань дослідження доцільно обрані теоретичні, емпіричні методи та методи математичної статистики.

Практичну значимість роботи визначає вагома сукупність продуктів, які вже використовуються в практиці післядипломної освіти, а саме: регіональний програмно-цільовий проект «Створення системи неперервної інформатичної підготовки педагогів у післядипломній педагогічній освіті»; науково-методичні посібники та навчальні програми тематичних курсів підвищення кваліфікації рекомендовані МОН України; методичні рекомендації, тематичні спецкурси та робочі навчальні програми для слухачів курсів підвищення кваліфікації; програми освітньої

діяльності авторської творчої майстерні вчителівтощо. Практична цінність дисертації посилюється додатками, які віддзеркалюють особистий внесок автора. Підкреслимо, що матеріали дисертаційного дослідження можуть значною мірою сприяти підвищенню якості післядипломної освіти педагогічних працівників.

Таким чином, викладення теоретичного, емпіричного, дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті. Дисертаційна робота Г.А. Дегтярьової чітко структурована. Зміст роботи відображає хід виконання завдань дослідження. Висновки, представлені в дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням. Автореферат дисертації цілком відбиває її зміст.

Заслуговує на позитивну оцінку джерельна база рецензованого дисертаційного дослідження. Вона ретельно систематизована і відповідає вимогам релевантності та актуальності, що свідчить про всебічну обізнаність автора з усіма існуючими типами джерел, у яких розкривається обрана тема.

Виконане дослідження відрізняється широкою апробацією його результатів на міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях та інших наукових і практичних заходах.

Отже, вважаємо положення та результати представленого дисертаційного дослідження обґрунтованими, теоретично та методологічно виваженими, співвіднесеними з практикою. Оцінюємо їх як новий важливий внесок у теорію та практику післядипломної освіти.

Отримані результати можна використовувати для подальших наукових досліджень у галузі теорії та методики професійної освіти, зокрема, стосовно післядипломної освіти, в підвищенні кваліфікації педагогічних працівників, а також у методичній роботі з ними.

Оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому позитивно, висловимо зауваження, які можуть бути обговорені в ході дискусії на захисті дисертації.

1. Зауважимо, що компетентність як родове поняття та ІК-компетентність як видове обов'язково включає ціннісну складову. Бажано було би більше акцентувати увагу на системі цінностей сучасного інформаційного суспільства, які покладені в основу опанування ІК-компетентності вчителями філологічних дисциплін.

2. Вважаємо, що потребує додаткових пояснень доцільність порівняння вимог до ІК-компетентності вчителів фізики та вчителів філологічних дисциплін (таблиця 2.2.). Натомість не висвітлено питання щодо наявності спільних ознак або відмінностей ІК-компетентності філологів – вчителів іноземної мови та філологів – вчителів української мови та літератури.

3. Пропонуємо уточнити склад експериментальних і контрольних груп за віком, предметом викладання, типом навчального закладу, стажем роботи тощо, а також зазначити, чи впливали ці характеристики на результати експерименту.

4. Констатуємо певну переобтяженість додатків, надмірну деталізацію окремих документів. Так, наприклад, Наказ №10 від 14.01.2013р., наведений у Додатку С, містить відомості щодо всіх тимчасових творчих колективів педагогічних працівників, що не має безпосереднього відношення до дисертаційної роботи.

Зроблені зауваження не зменшують наукового значення дисертаційного дослідження і не впливають на його беззаперечну позитивну оцінку. Рецензована дисертація є самостійною завершеною науковою працею. На підставі проведеного аналізу можна констатувати, що результати мають наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, є важливими для педагогічної науки.

Загальний висновок: актуальність теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих результатів, висновків та рекомендацій, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та

оформлення рукопису й автореферату дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Теоретичні і методичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Дегтярьова Галина Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
директор Центрального інституту
післядипломної педагогічної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

Т.М. Сорочан

